فەلسەفە و کۆچ.. "فەیلەسوفی ئەڵمانی: "جولیان نیدا ڕۆملین".. و: هاوڕێ خالید

وەڵامی پرسیارەکانی ئێستای کۆچ دەداتەوە

پرۆفیسۆر نیدا ڕۆملین، قەیرانی پەنابەران جۆرێک لە قەیرانی ئاراستەکراوی هێناوە. **ئایا فەلسەفە دەتوانێت یارمەتی سیاسەت بدات؟**

فەلسەفە ناتوانێت ڕۆڵی قەشەیەکی کۆن ببینێت. بە بڕوای من ئەمە ڕەوتێکی زانستییە نەبوونی سەرچاوە و مەرجی بابەتییە بۆ ئەوەی بە وردی بڕیاری ئەوە بدەین کە چی باشە و چی باش نییە؟، ئەمە لە سیاسەتی پەنابەرانیشدا جێبەجێ دەبێت لەگەڵ ئەوەشدا فەلسەفە موڵکی هەستی هاوبەش و دەستواژەی پێکەوەیی و ئەنجامە لۆژیکییەکانە. لە ناو ئەم چوارچێوەیەدا و ئەو سنورانەی کە دەتوانن پشتگیری دابین بکەن ئەو دەتوانێت بەشداری بکات لە روونکردنەوەی مەسەلەکان،، کە هەروەها لە هەڵسەنگاندنی ئەخلاقی سیاسەتی پەنابەرییەتییدا جێبەجێ دەکرێت بۆیە هاوینی ڕابردوو دەستم بە نووسینی (ڕەوشتی کۆچ) کرد، کە لە فیستیقاڵی پێشانگای کتێبی بەهارەدا بڵاودەکرێتەوە

دیارە لێرەدا دوو هەڵوێستی دژ بەیەک هەیە: تێڕوانینی یەکەم پشت بە مافی ڕەهای ئازادی جولانەوە و گواستنەوەی نێودەوڵەتی دەبەستێت و لە کاتێکدا هەڵگرانی دی پشتگیری مافی ڕەوای دەوڵەتی نەتەوەیی دەکەن لە چوارچێوەدا یاسا و ڕێساکان بۆ هاتنە ناوەوەی خەڵک بۆ ناوەوە و قەدەغەکردنی بەپێی پێویستی و هەلومەرج. هەڵوێستی "ڕەوشتی کۆچ" لەم بابەتەدا چییە؟

بەڕاستی، لایەنگرانی سنوورە کراوەکان زۆر جار پێی دەڵێن کە کۆستەلۆژی. زۆر جار خۆیان لە بەردەم پارێزەری شەرعییەتی سنورەکانی وڵاتەکی تردا دەبیننەوە ئەوان لە ئەنگلۆ ساکسۆن بە "نەتەوە پەرستان" یان "یارمەتیدەرانی ناوخۆیی" ناسراون، من خۆم بە تایبەتی پشتگیری لە پرەنسیپی جیهانگیری دەکەم، واتە نۆرم و بەها جیهانییەکان هەن کە سنووری دەوڵەت – نەتەوە تێپەڕێنن. کرۆکی ئەم نۆرم و بەهایانە مافی مرۆقە. من گومانم هەیە لە هۆکاری ئەوەی کە وڵات لەسەر بنەمای هاوکاری هاوبەشی ناوخۆیی (یان تەنانەت

ئیتنیکی) دامەزراوە، بەڵام منیش پشتگیری بەرگری لە سنوورە شەرعییەکانی وڵات دەکەم.

” من لایەنگری پرەنسیپی جیهانگیریم، بەڵام لە هەمانکاتدا بەرگری لە سنوورە شەرعییەکانی وڵاتان دەکەم “

جێی باسە چەپی سیاسی، لە مارکسیستەکانەوە بۆ سۆسیال لیبرالەکان، ئەو ئارگەمێنتە بەکاردێنێت کە ئایدیۆلۆژیای نیولیبڕاڵ یان بنەمای بازاڕ لەگەڵیدا دەگونجێت. ئەم تیۆرییە بازاڕ بە باشترین ڕێگا دەزانێت بۆ دروست کردنی سیستەمەکان. ئەوان باس لەوە دەکەن کە ئەوە تەنها سەبارەت بە خزمەتگوزاری و کاڵاکان نییە، بەڵکو سەبارەت بە هێزی کار هەرچۆنێک بێت، بەبێ ڕێزگرتن و پابەندبوون بە سنوورەکانی دەوڵەت، بازاڕی کار مافی چارەی خۆنووسینی دەستەجەمعی لاواز دەکات یان هەر هیچ نەبێت هەڕەشەی لێ دەکات، کە لە شێوەی دەوڵەتی نەتەوەیی و دیموکراسییەکی ڕێکخراودا خۆی بەرجەستە دەکات دامەزراندنی بازاڕی کاری جیهانی بەبێ سنوور و مەرج ناتوانێت لەگەڵ بەرزترین ئاستی کۆمەڵایەتیدا بگونجێت و دەبێتە هۆی هەژاری زیاتر لە هەژارترین ناوچەکانی جیهان، چونکە هێزی کاری لێهاتوو و لێهاتوو دەچێتە ناوچە دەوڵەمەندەکان بەڕای من مافی بنەمایی دەوڵەت بۆ کۆنترۆڵکردن و سنووردارکردنی یاسایی بوونی سنوورەکانی دەوڵەت و جوڵانەوەی کۆچکردن بۆ هاتنی بەرژەوەندی جیهانی و بەرژەوەندی و تێگەیشتن و پاساوی ئەخلاقی جیهانییە. بەڵام لە هەمان کاتدا پابەندی مافەکانی مرۆڤ هەیە بۆ ئەو کەسانەی کە داوای مافی پەنابەری و پاراستنیان دەکەن (کۆنسێونتی جنێڤ). ئەوانەی لە جەنگ و شەڕی ناوخۆ هەڵهاتوون مافی پاراستنیان هەیە و مافی پەنابەرێتییان هەیە، بە شێوەیەکی سەرەکی لە وڵاتانی دراوسێ بە پاڵپشتی دارایی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و بەشداری هەموو دەوڵەتەکان، تا ئەو کاتەی هەڕەشەکانی قەیران و جەنگ یان شەڕی ناوخۆ لەناودەچن هەرچۆنێک بێت، ئەوە پێشوەختە کە بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی ئەم پاراستنە ببەسترێت کە لەلایەن پەیماننامەی مافی مرۆڤەوە سەپێنراوە لەگەڵ ئەگەری تێکەڵبوون بە کۆمەڵگایەکی نوێ. وەرگرتنی پەنابەرێک بە خێرایی و بە باشترین شێوە بە ئارەزووی تێکەڵکردنی کۆمەڵگایەکی نوێ گرفتێکە بۆ ئەو کەسانەی کە دەرفەتیان هەیە یان ئەگەریان هەیە بۆ ئەوەی بە هەمیشەیی بژین. بە پەنابەرانی شەڕی ناوخۆ – هیوادارم – ئەمە نۆرمێکە نییە.

بە دیاریکراوی: ئەو مەرجە ئەخلاقییانە چین کە دەبێت لە داهاتوودا سیاسەتی مافی پەنابەری زیرەک بەڕێوەببرێت؟ ئەو ئەرکە ئەخلاقیانە

چین کە بە ڕاشکاوی دەتوانرێت فۆرمول بکرێن؟

لەم خاڵەدا تەنیا دەتوانم چەند خاڵێکی گرنگ بکەم: دەست پێ بکەم بە ئەخلاقێکی ناوەندی و بەیە کێشەی فەلسەفی: کێشەی پەناهەندە دەوڵەتەکان دەخاتە ڕوو بە کێشەیەکی ئەخلاقی گەورە. لە پرەنسیپدا پابەندی مامەڵەکردن لەگەڵ کەسێکدا بەپێی ڕادەی پێویستی و پێویستی جێبەجێ دەکرێت. ئەمە دەبێت مامەڵە لەگەڵ ئەو کەسانە بکەین کە لەسەر سنوورەکانمان وەستاون، کە ئاسایش و پاراستنیان دەوێت و ڕێزیان لێ دەگرن، وەک چۆن مامەڵە و ڕێز لە هاونیشتمانیانمان دەگرین هەرچۆنێک بێت وردەکارییەکانی ئەم مەسەلەیە بەبڕیارەکانی دادگای باڵای دەستووری فیدراڵی دیاری دەکرێت و ورد دەبێتەوە، بە نموونە هاوکاری و خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییەکان. لە هەمان کاتدا دەوڵەتەکان بەرپرسیارێتییەکی ئەخلاقییان هەیە کە لە پێکهاتەی هاوکاریدا لە ئاستی کۆمەڵگای نێودەوڵەتیدا ڕەنگی دەتەوە و ئەو کەسانەی کە زیاتر پێویستیان بە یارمەتی هەیە، ئەولەویەتی دەدەن ملیاری خوارەوە، هەژارترین ملیار کەسی جیهانە، کە توانای کڕینی یەکسان بە یەک یۆرۆی ڕۆژانەیان هەیە، ناگەنە سنوورەکانی ئەوروپا یان ئەمریکای باکوور، یان ڕەنگە زۆر کەم.

“کاتێک یارمەتیەکانمان بە شێوەیەکی سەرەکی جەخت لەسەر ئەو کەسانە دەکەینەوە کە گەیشتوونەتە ناو سنورەکانمان، ئەمە کەسانیتر فەرامۆش دەکەین کە دەتوانین زۆر زیاتر یارمەتیان بدەین، بە نرخێکی زۆر کەمتر”

هەژارترین هەژارەکان بە گشتی پێناچێت کۆچ بکەن بۆ کیشوەرەکان و وڵاتان. وە کاتێک کە یارمەتیەکانمان لە بنەڕەتدا تەنیا لەسەر ئەو کەسانەی کە دەتوانن بگەنە سنورەکانمان، ئەمە ئەوانی تر پشتگوێ دەهێنین دەتوانین بە نرخێکی زۆر بەرز و زۆر کەم یارمەتی بدەین بانکی جیهانی هەندێک حساباتی کرد و بەم ئەنجامە گەیشت کە نیوەی بەرهەمی نەتەوەیی جیهان دەتوانێ بەس بێت بۆ ئەوەی هەموو دانیشتوانی جیهان لە هەر ڕۆژێکدا 2 دۆلار ببەزێنن. نیوەی بەرهەمی نەتەوەیی جیهان بەسە بۆ نەهێشتنی هەژاریی زۆر، بە نزیکەیی یەک لەسەر سێی دانیشتوانی جیهان دەناڕێنن! لەرووە پێویستییەکی ئەخلاقی بە پەسەند کردنی دەستبەجێ بۆ ئەوانەی لە خراپترین ماوەدا دێتە ئاراوە و بەوەش مەبەستم لە پرسیارکردنی ڕەوایەتی پەسەندکراوی کۆچکردنی نێوان کۆنتینەنتییەکانە، وەک ڕێگەیەک بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی هەژاری. هەروەها ئەوەش هاتووە کە لەبەر ڕۆشنایی زۆری هەژارترین لە جیهاندا، بەم شێوەیە، بە هیچ شێوەیەک مرۆڤ

ناتوانێت چاوەڕوانی سەرکەوتن بکات لە لابردنی نەهامەتییەکانی. سیاسەتەکی کۆچی گونجاو و ئاگادار دەبێت جیاوازی نێوان شەفەرە جیاوازەکان و شێوە جیاوازەکانی کۆچکردن لەبەرچاو بگرێت. ئەڵمانیا ئەو دەرفەتەی لە دەست داوە کە لە ڕێگەی یاسایەکی گونجاوی کۆچ و کۆچبەرانەوە سیاسەتەکی گونجاوی هەبێت، کە توانای لەبەر چاوگرتنی بەرژەوەندی وڵاتەکی کۆچ و بەرژەوەندی وڵاتی دایک لە هەمانکاتدا هەبێت. بەبۆچوونی من کۆچکردن کە تەنیا بەرژەوەندیەکانی ئەو وڵاتەی کە کۆچبەری وەردەگرێت لەبەرچاو دەگرێت (و ئەو بەرژەوەندیانەش بە گومان بەردەستن، بەتایبەتی لەبەر ڕۆشنایی گۆشەی دیمۆگرافی و لەدەستدانی چەندین کرێکاری شیاو) تەنیا ئەگەر وڵاتانی دایک لەلایەکی ترەوە گرنگە هاوکاری و هاوکاری وڵاتانی دراوسێ بکرێت لەحاڵەتی شەڕ و شەڕی ناوخۆ لەناوچە ناکۆکەکاندا، بە ئەوەی ئەو وڵاتانە بتوانن کۆچبەران وەربگرن و ژیانەکی شکۆمەندانە بە ماوەیەکی کاتییان بۆ دابین بکەن، واتە هیچ کۆچەکی کاتی و کۆچ لەلایەکی ترەوە دەبێت سەرەتا ئازارەکانی پەنابەرێتی و کۆچکردن کەمبکرێتەوە بەدابینکردنی یارمەتی لەسەر شوێن و لەڕێگەی ڕێکەوتنی بازرگانی دادپەروەرانە بۆ نموونە لەگەڵ وڵاتانی ئەفریقی پشتگیری و هاندانی پێکهاتە ئابوورییە ناوخۆییەکانی تێدا بکرێت. لە کۆرتی کشتوکاڵدا لێرەدا کۆچکردنی نێودەوڵەتی بەگشتی مانای زیادکردنی ئازارە لەوڵاتدا نەک کەمکردنەوەی.

وەک وەزیری دەوڵەت بۆ ڕۆشنبیری لە یەکەم وەزارەتی شڕۆدەردا، تۆ بە تایبەتی ئەزموونەکی زۆرت لە دنیای سیاسەتەوە بەدەست هێناوە. ئەتوانین سەرکەوین؟

زۆر هیوادارم ئەڵمانیا لە چوار مانگی ڕابردووی 2015 و دوو مانگی یەکەمی ساڵی 2016دا مامەڵەیەکی باش لەگەڵ شەپۆلە گەورەکانی کۆچ بکات. ئەم جۆرە شەپۆلە گەورەیەی کۆچ و پەنابردن لە وڵاتی دەوڵەمەندی کۆماری فیدڕاڵی ئەڵمانیا زۆر گەورەتر دەبێت لە توانای بە هەڵمژین و خۆڕاگری. نابێت هەستێک لە ناو خەڵکدا دروست بکەین کە سیاسەت بێدەسەڵات و سەرلێشێواوە و بە هیچ شێوەیەک ناتوانێت شەپۆلەکانی کۆچ و کۆچبەران یان سنوورەکانی وڵات کۆنترۆڵ بکات. ئەم تێڕوانینەی تەحەدای ناسروشتی هێزی لەخوێین بوو بە پێشکەوتن و بەهێزبوونی بزاڤ جەماوەرییە ڕاستڕەوەکان نەک تەنیا لە ئەڵمانیا بەڵکو لە سەرتاسەری ئەوروپادا. وەڵامی من ئەوەیە کە ئەگەر بە کورتی، بەڵێ لە ڕووبەڕووبوونەوەدا سەرکەوتوو بین، چونکە زۆر کەس لە ئەڵمانیا بوون و هێشتا ئامادەن یارمەتی بدەن حکومەت و دەزگا

حکومییەکان بە تەنیا نەیانتوانی مامەڵە لەگەڵ ئەو کێشانەدا بکەن بەڵام پەیامی دووەم دەبێت ئەوە بێت: سنوورە کراوەکان وەڵامی ڕاست نین بە ئازار و هەژاری، وەڵامەکانی تر هەیە، ڕێگای باشتر و کاریگەرتر هەیە بۆ ئەوەی جیهانمان دادپەروەرانەتر بکات.

https://www.deutschland.de/ar/topic/syast/alflsft-walhjrt?fbclid=IwAR2LGSAbpXXhp_NozXcWRmEBZDU4wnZ7i3liWWBAekhYhPTFPB5o74DdMBg

14.11.2016